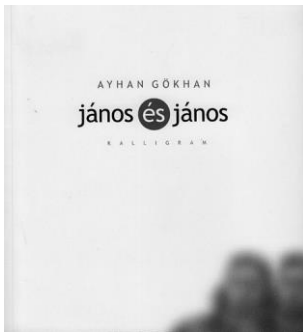

URBÁN ANIKÓ

Az elveszett test és lélek

AYHAN GÖKHAN: JÁNOS ÉS JÁNOS

Kalligram Kiadó
Pozsony, 2013
72 oldal, 1800 Ft

”

Ayhan Gökhan költészetét első kötetéből úgy ismerhettük meg, mint trauma áztatta lírát, ami nem mentes az önironiától, önreflexiója mégis mérhetetlenül őszintén tárja fel az árvasága, szinte kozmikus magánya fájdalmát. Második kötetével azonban távolodik a *Fotelapa* bensőséges hangvételétől, ironiája a cinizmus felé közeledik, a nyelvi játék majdnem végletekig fokozódik, a fogalmiság háttérbe szorul, az asszociáció logikai érvénye pedig egyenlő a kauzalitással, a trauma marad, a ránk telepedő nyomottság mégis jóleső alaptónus. A versek töménységére hívja fel a figyelmet az elsőre különösnek ható „kötetversek” megjelölés, jelezve, hogy önmagával összefonódó (gubancolódó) szöveghalmazt vettünk a kezünkbe. Belelapozva feltűnnek az azonos, pontosabban megduplázott vagy megsokszorozott verscímek, és a cím nélküli szövegek. Később pedig a vers részletek újrahasznosítása, ismétlése ötlük szembe. Az ismétlés, felidézés játékát nem a könnyedség jellemzi, sőt szinte fájdalmasan feszegeti egy-egy szókapcsolatnak, verssornak vagy versszaknak a jelentését, mindezt akár ugyanazon a versen belül. A kötet így színét és fonákját mutatja a lírai én transzcendenciához való kapcsolatának, ezzel teremti meg a nyomott, bizonytalan mégis ismerős és játékos légkört.

Ez a játék azonban az indiántűz játékához hasonlatos. Sorról sorra haladva veszik el a már megszerzettnek, világosnak tűnő metafora, logika. Én is újra és újra olvasom a sorokat, és csak a mozdulatot élvezem, vagyis azt, hogy ezek a szavak, majd sorok egymásra következnek és ismétlődnek, a versek értelmezésével egyre kevésbé törődöm, amíg észre nem veszem, hogy mit is művelek velük.

A versek kísértetiessége a borító megduplázott, homályos alakjai láttán is megkörünyékez, bár később talán a szerzőt ismerjük fel önmaga megkettőzöttségében, először szellemikreknél vélhetjük őket. Ez a játék már a látás homályosságát, a megkettőzöttséget, a tükörképet és felidézést juttatja eszünkbe, amelyek mind fontos részletei a verseknek. A beszé-

lő ritkán látja az embert egy egésznek, teljesnek, inkább felszabdalva jeleníti meg. Megosztott test és szellem, arc, személyiség, hamu vagy álom különböző összetételének vagy darabkáinak viszonyai között találhatunk rá.

A test és lélek, a látás és láthatóság, a nyelv és beszéd, az élő és holt a versek többségében szereplő szavak, amelyek oppozícióként vagy párosként való megjelenése mást és mást hívnak elő bennünk. A testek egymásba folynak, elválasztatnak, hamuvá lesznek, megfoghatatlanok, vagy rigó testbe varrtak. A lelkek elszállnak, áldozatok lesznek. Elvesznek, mi lesz velük? Nem tudjuk, csak nincsenek itt. Ez az *itt* pedig bizonytalan, ahogy a *mikorra* is nehéz lenne választ adni. A Jánosok közben jönnek-mennek, mozgalmak kötet, amiben Keresztelő, evangelista, apostol és föld nélküli János sorban jelennek meg.

A *Fotelapa* könnyebben (meg)érthető verseivel szemben, a *János és János* az istenkeresés, a hit, a halál és a túlvilág témái köré épül. A cím már a könyv fellapozása előtt bibliai/újszövetségi kontextusba ágyazza a kötet verseit, ahogy a *Fotelapa* is a család és otthon összefüggései felé terelte a figyelmet. Az általánosság helyett ebben a kötetben is inkább egy belső, személyes tér és küszködés leképezéseivel találkozunk, amivel egyedül maradt a beszélő. Ez a küszködés, vágyakozás és kétely összeköt vele minket, ugyanakkor a transzcendencia keresése, megtalálása magányos élmény is, amely az individuum sajátja. Mivel a közösségre nem tartozóként kezeljük – bizonyos mértékben tabusított lélettérként – így otthontalanná és nem-mindennapivá vált. A verseskötet szinte dokumentuma annak, hogyan lebegünk a biztos, ismerős (test) és a bizonytalan, ismeretlen (lélek) közt tudatlanul, de megérezve valamit valami másból, amihez nincs igazi kapcsolatunk, még (vagy különösen) a nyelv által sem.

A négy részre osztott verseskötet harmincnyolc címmel ellátott verséhez négy –részenként egy-egy – cím nélküli próza illeszkedik. Utóbbiak stílusa markánsan eltér a versekétől, együttes jellemzőjük a forma, valamint az, hogy egy történetnek csak egy részletét ismerteti, nincs magyarázat, tanulság, egymáshoz nem kapcsolódnak, élesen ellentétben az áthallásokkal teli versekkel. Ezeket a próza töredékeket mégis jelentősnek tartom, mivel pontosan hiányosságukban teremtették meg a kísértetiességet a részek elején, ami csak fokozódik a versekben. A kötet szerkezete úgy épül fel, hogy az áthallásokat és rokonságokat olvasás és újraolvasás közben fedezhessük fel mind a költemények között, mind a prózatöredékek és versek között. Néhány vers saját anyagából építkezik (*János és János, Tragédia, Kettő*), mások egymásból (*Foltnyi Jézusfejek Vigasztalan ének, Foltnyi Jézusfejek Vigasztaló Ének; Harmadik Félreértés, Közös ösztön*) és vannak, amik csak egy-egy sort kölcsönöznek. Az ismétlés és (fel)idézés aktív figyelemre készítet, de van, hogy semmire és sehová sem vezet, ahogy az *Első félreértésben* „a felidézés kedvéért” ismétel. A benyomásokkal és hangulatokkal terhes verseknek központi működése a nyelvi és asszociációs játék, ami néha hatalmas lendületet ad ahhoz hogy megragadjuk a versek rétegeit, máskor viszont akadályoz ebben. A *Miatyánk* című versben jobbra az ima részleteit olvashatjuk sorrendben, ám néhány részlet nem áll a helyén. Az elveszett, zavart istenkereső ember imája. Másrészt az imádkozó számára jelentőséget hordozó szavakat a költemény elhallgatja, helyükre „...” (három pont) kerül, szinte arra hív, hogy helyettesítsünk be számunkra tetszőleges szavakat, s így az imát immár többszörösen szekularizálja, miközben rájövünk, ez a költemény sem azt rejti, amit először hittünk.

Ha csak egy hangulati elemet emelhetnék ki ebből a kötetből, akkor az a szorongás lenne. Az elveszett bárány zavara, kétségbeesése, amiért (eddig) még nem érkezett meg a jó pásztor. A *Miatyánk* című költemény érezteti ezt talán legáthatóbban. A fűszöveg által ígért katartikus erő ennél a versnél jutott eszembe, ami kétségkívül rejtőzködik máshol is a versszakok közt.